

Turan Devleti Yoksa Türk Birliği

– Yeğzar · 28 Kasım 2013

Turan devleti kurmak fikri yüzyıllardan beri dünya Türklerinin kalbinde yaşayan, bazen çiçeklenen, tutuşan, bazen yavaşayan, ama hiçbir zaman sönmeyen bir ülküdür. Bir çoğumuza ise bu düşüncenin ne zamansa gerçekleşeceği hayal gibi görünüyor. Bu, da tesadüf değil bir takım etkenlerle bağlıdır. Bilindiđi gibi ülkemiz tarihsel Türklerin, kafkas halklarının (Lezgi , udin , sahur ve b.) Ve farsdilli halkların (Kürt, talış, tat ve b.) Barış ve huzur içinde yaşadığı bir mekan oldu. Bu, bugün de böyledir . Ülkemizde yaşayan halkların kendi dinlerine tapınmasında, kendi gelenek-göreneklerini rahatça yürütmeleri için iyi bir ortam oluşturuldu . Ülkemizin anayasasının 18 maddesinin I bölümünde belirtildiği gibi "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde din devletten ayrıdır . Bütün dini inançlar, kanun karşısında eşittir " . Ülke başkanı Sayın İlham Aliyev de sık-sık kendi çıkışlarında Azerbaycan'daki hoşgörüyü, halkların dostluk, kardeşlik ortamında yaşamasına dikkat çekiyor. Bu etken ülkemizin neredeyse, artık tüm alanlarına nüfuz eder . Sayın Başkanımız da yakın günlerde Türkiye Cümhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşürken kendi konuşmasında Türk birliğinin oluşturulmasının önemini de öne çekti ve bunun Türk devletlerinin gelecek gelişmesine değerli katkı vereceğini kaydetti.

Türk birliğinden söz açılmışken belirtmeliyiz ki, böyle bir birlik oluşacağı halde ortak Türk dilinin kabul edilmesine ihtiyaç olacaktır ki, bu da başlıca konulardan biridir . Açıkçası ben diğer türkçele nispeten Azeri ve Anadolu türkçeleri hakkında daha bilgiliyim. Ve bu yazımda istiyorum, bu iki dili yettiği kadar karşılaştırma yapayım. Defalarca yaşanmıştır ki, ortak Türk dili Türkiye Türkçesinin veritabanına formalaşmalıdır. Ben de belli bir bununla katılıyorum. Fakat razılaşmadığım anlar vardır. Örneğin , Türkiye Türkçesinde yeterince avrupa boğazları var ve bu dilin yapısal - anlamsal yapısına da etkisiz ötüşmüyor. Ayrıca de Türkiye Türkçesinde olan şimdiki zaman sonluklarını bizim Türkçedeki sonluklarla evezlemek daha iyi olur. Bizim dilde bu sonluklar daha kısa ve dileyatımlı sesleniyor. Onların uzaldılmış formlarının ise (Türkiye Türkçesindeki gibi) belli lehçelerde kalmasına taraftarım. Herhalde bu benim özel görüşüm. Sanırım, Azeri Türkçesi gelecek gelişme açısından Türkiye Türkçesinden daha umut verici. Gelmeye, alınma kelimelerin dile etkisine fikir verelim: Türkiye Türkçesi dil bakımından hızla Avrupa'ya yol alıyor, Azeri Türkçesi ise daha çok Türkiye Türkçesine. Artık çok miktarda söz Türkçeden dilimize geçip, yabancı sözleri sıkıştırılmıştır.

Rusça uluslararası dil olsa da belirtmeliyiz ki, neredeyse Türklerin ortak dili işlevi taşıması olgusu ortak Türk dilinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Önceki yazılarımda ortak Türk dilinden geniş anlattığımdan tekrarcılıktan uzak olsun diye yeni fikirlerden konuşacağım. Ortak Türk alfabesi gibi Latin alfabesinin kabul edilmesi daha doğru olur. Bu hem bu alfabenin uluslararası alfabe olması ile, hem de Türklerin belli bölümünün bu alfabeyle artık öyrenceli olması ile bağlamak olur. Yeri gelmişken alfabe sözünü de abc sözüyle değişmek olur. Örneğin, Türk alfabesi yerine Türk abc - si demek daha doğru olur bence. Çünkü alfabe kelimesi ülkemizde (Azerbaycanda) Arap əlifbasının temel alfabe olması zamanından ileri gelir. Ortak alfabe ile ilgili Azer Hasretin projesini de (Özellikle "Ə" harfinin " Ä " ile əvəzlənməsini) belli değişikliklerle destekliyorum .

Oluşacak olan Türk Birliği'ni anayasa açısından Bileşik Milletler, NATO, ayrıca Avrupa Birliği'nin ilkelerini kullanarak zenginleştirmek olur. Bu gibi uluslararası kuruluşların maddelerinin Türk birliği anayasına uygulaması daha etkili ve verimli olacaktır . Birlik başkanların 4,5 yılda bir türk dili konuşan devletlerin vatandaşlarından seçilmesi ve milliyetinden bakılmaksızın Türk birliğine, Türk diline, ulusuna, gelenek - göreneğine sadık kalacağı konusunda yemin etmesi esas alınmalıdır. Birliğin resmi dilleri gibi Türk, Rus ve İngiliz dillerinin kabul edilmesi düşünüyorum ki, daha doğru olur. Rusça belli kadar Türklerin uzun zamandır ki, ortak anlayış dili olduğu için , İngiliz dili de herkese malum olduğu gibi. Belli ki, belli zaman geçtikten sonra bu birlik dünyanın en gelişmiş birlikleri ile bir sırada duracak. Türk Birliği'nin kurulması ile bağımsız olan altı Türk cumhuriyeti, ayrıca dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan (özellikle Rusya ve Çin) Türklerin bir-birine daha da yaklaşması, sosyo-politik , edebi - kültürel ilişkilerin hızlanmasıyla sonuçlanacaktır .

Bu birliğin oluşturulması, sonradan ortak bayrağı, dövizin alınması, ortak tarihin yazılması, kültürün oluşumu gelecekte Türk halklarının binyıllar boyu yarattığı edebi - kültürel kaynakları genelleştirerek bütün dünya kültürü, edebiyatını ve başka alanları zenginleştirecek. Sanırım, bugün Türk birliği kurmak turan devleti yaratmak düşüncesinden daha gerçekçi görünüyor!

Genç bir yazar, eleştirmen gibi Azerbaycan ve Azeri sözlerine de ilişki eklemek istiyorum. Önce belirteyim ki, bu yönde tanınmış bilim adamlarımızın değerli fikirleri var. Örnek olarak Nizami Cəfərovu, İğrar Aliyev'i ve b. gösterebiliriz. Benim şahsi fikrime göre bu ifadenin (Azeri kelimesinin) kaynağını Talış dağlarının eteklerinde yaşayan Azeri halkının adı ile bağlamak doğru değildir. İnce bir noktaya bakmak yeter ki, fikrimizin doğruluğunu isbatlayalım. Herhangi bir halk, toplum gelişiyor, büyüyor, dünya uygarlığına katılıyor. Ve eğer bu halkın yaşadığı bir ülküdü diğer halklar da yaşıyorsa sonraki dönemde bu vilayetin tarihinde, kültüründe daha çok gelişmekte olan halkın deneyimi kullanılacak, bu halkın fikirleri esas alınacak. Ve eğer Azeri halkı Talış dağlarında yaşayan bir topluluk halk olmuşsa o zaman neden onlar bugün etnik azınlık sayılmıyor? Veyahut da eğer Türk halkı İran kökenli ve sonradan Türklerle karışıp kimliklerini kaybetmişlerse onların konuştuğu dil kalmamış? Bu konuda çok yazılıp, söylendi. İğrar Aliyev'in teorisine inanmak lazım olursa eğer daha önce Azerbaycan'a Türklerin akımları baş vermediyse nasıl oldu ki, XI yüzyılda Selçukluların gelişyle türkleşme süreci hemen sona erdi. Dikkate alırsak, bu, çok uzun süren bir süreçtir). Dersiniz ki, bu işte islam dini rol oynadı. Çünkü, Türkleşme sona ermesi ile de Türk kültürünün oluşumu da sona erdi. Gerçi, dünya tecrübesi gösteriyor ki, bu, daha uzun bir süreçtir. Çünkü, kültür ihraç edilmez. Onu uçaklara doldurup dünya ülkelerine yaymak mümkün değildir . Bu her bir ülkenin gelişme özellikleri ile ilgilidir. Çok oluyor ki, galip devletler mağlup devletlere kendi kültürlerini kabul edememişlerdir. Örneğin Araplar İran'a, Moğollar ise Azerbaycan'a kendi kültürlerini kabul ettiremediler. Aksine, kendileri bu kültürlerin etkisi altına düştüler. Tıpkı bugün Avrupa kültürüne entegre ediyoruz. Bu bize ne veriyor ? Sonuçta toplumumuzda bizim hiç duymadığımız, aklımıza bile gelmeyen suçlar artıyor .

İğrar Aliyev'in teorisine inansak ve Türklerin Azerbaycan'a gelişini Selçuklularla bağlarsak ya Hunların Beyleganda yerleşimi, peki Göktürklerin Azerbaycan'da bulunmuş alfabeti? Buna inanmak düşünüyorum, bütünlükle halkların büyük göçünü ve bu göçte Türklerin büyük rolünü inkar etmek demektir.

Tek anlamak gerekir ki, ister eski, gerekse ortaçağda Türkler arasında ulusal birlik olmayıp (veya olmuşsa da belirgin derecede zayıf olup). Tarihin orta ve yeni dönemlerinde Avrupa ülkelerinin de doğuya münasebetiyle milli zeminde değil, dini zemin arz etti. Bu, Azerbaycan'da da böyle oldu. Defalarca belirttiğim gibi bu günün kendisinde bile bizde dini birlik milli birlikten güçlüdür. Tesadüfi değil ki çok zaman kendi " Müslüman kardeşimizdir " diyoruz , " Türk kardeşimizdir " demiyoruz .

Ben de bir genç yazar, eleştirmen gibi bu meseleye tavır bildirmeyi bir borç bildim. Belli ki, son söz bu işle yakından uğraşan aydınların. Arap diline az çok vakıf olup ve bu dilde belli eserler okumuş bir genç gibi Azerbaycan kelimesinin kökenine ve eski alfabe hakkında birkaç söz söylemek de isterim.

Azerbaycan en eskiden Odlar ülkesi olmuş. Bu dünya halkları arasında ilk olarak halkımızın ateşten kullanımı ile ilgilidir. Ateş Tanrısı'nın da adı Azer olmuş. Çoklu doğal, yanar gazların, tapınakların olması, İslam'dan önceki dinimiz - Zerdüştlükte odun kutsal sayılmasını da buraya eklersek sanırım, Azerbaycan coğrafi isminin ateşle kapanmasından daha doğru seçenek yoktur. Bu bir yandan . İkinci taraftan ise neden Azerbaycan adının kökeni Azıx (ix) sözü ile bağlanmıyor. Tüm bu tarihsel gerçekler kalan yerde ülkemizin adının Atropatena sözü ile ilişkilendirilmesi anlaşılır değildir. Ve şimdi artık kesin eminim, ünlü Yunan yazarı Eski kendisinin "Zincirlenmiş Promotey" eserinde göklerden ateşi çalıp insanlara bahsettiği için Promoteyin Kafkas dağlarında zincirlenmesi hakkında haberi hiç de efsane değil, gerçektir .

Azerbaycan kelimesinin yazılışı ile ilgili mesele de beni çok düşündürüyor . Alalım eski alfabeyi. Eski alfabede Azerbaycan dilinde olan alınma kelimeler "ze " harfiyle, milli sözler ise "Zeyn" harfiyle yazılıyor. Azerbaycan sözü de "ze" harfi ile yazılıyor. Demek öyle kendimiz bu sözü alınma söz olarak kabul ettik. Bugün çağdaş Arapça'da bu kelime "ze" harfiyle yazılıyor.

Ortak Türk Dili ve Turan devletinin kurulmasını zorlaştıran bir faktör de Türklerin ayrı ülkelere yayılması ve lehçe farkları. Burda bir takım konular var.

Ortak Türk dilinin kabulü çok ciddi bir konudur. Azerbaycan Türkçesini alınma sözlerden temizleyip (bu sözler artık çoktan vatandaşlık hakkı kazansalar bile) hem de tüm Türk dilli halkların dillerini alınma sözlerden temizleyip sadece temiz türk sözlerini ortaya koymakla ortak dil oluşturmak gerekir.

Türk dilinin temizlenmesi uğruna Ali Bey Hüseyinzade, A.Ağaoğlu geçen yüzyılın başlarında mücadele aparsalar da Mirza Celil ve Ebdürrehim bey Hakverdiyeye nispeten zor yazıyorlardı. Bugün biz öğrenciler Ali bey Hüseyinzadeyi zor anlıyoruz. Onun eserlerinin çeviri ihtiyacı var. En azından Arap ve Fars sözleri sözlüğünü bilmeden onu anlamak bugünkü gençlik için çok zordur.

Sonunda belirtmek istiyorum ki, alelacele, zorla kurulan imparatorlukların ömrü uzun olmuyor. Bu imparatorluğu zamanında Timur yarattı, Nadir Şah yarattı. Ama ömürleri çok kısa oldu. Şah İsmayıl ise İslam'ın bir kolunu diğerine karşı koymakla kendi İmparatorluğu'nun ömrünü müeyyen kadar uzata bildiler. Ona göre de Yunus Oğuz'un dediği gibi "Turan imparatorluğunu önce başlarda, sonra kılıçlar oluşturmak gerekir". Bu birlik ise Nizami Caferovun deyimiyle "Türklerin birliği sadece ekonomik kültürel birlik değil, hem de siyasi birlik olmalı". Bu yolda sayısız sıkıntıları def etmekte Tanrı Türk'e yar olsun .

Yeqzar Ceferli

DGTYB Bařkan Yardımcısı
Azerbaycan Gazeteciler Birliği üyesi